

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-område

SE0540101 Gamla Ekudden

EU:s medlemsländer bygger upp ett sk. "ekologiskt nätverk" av naturområden som kallas Natura 2000. Livsmiljöerna för vilda djur och växter krymper i snabb takt och många arter hotas av utrotning. Länderna i EU samarbetar därför för att försöka bevara det europeiska växt- och djurlivet. Arbetet grundas på två EU-direktiv, fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet.

Natura 2000-områden i Västra Götalands län

I Västra Götalands län finns 406 av regeringen beslutade Natura 2000-områden (t.o.m. år 2004) som sammanlagt har en yta av cirka 240 900 hektar. Avsikten med områdena är att bevara speciella, i EU direktiven bestämda naturtyper och arter. I länet förekommer 54 av dessa naturtyper och 95 djur- och växtarter. Arbetet med att utse områden har pågått sedan EU-inträdet 1995. Naturtyperna kan sammanfattas i följande kategorier och täcker cirka hälften av den totala ytan.

- Berg / hållmark, 3 800 ha
- Odlingssmark / hed, 3 506 ha
- Lövskog, 5 248 ha
- Barrskog, 8 475 ha
- Våtmark / hed, 14 218 ha
- Sötvatten, 21 567 ha
- Sötvatten, Vättern, 60 000 ha
- Hav / kust, 25 304 ha

Bevarandeplanen

Till varje Natura 2000-område ska det finnas en bevarandeplan. Den ger en beskrivning av området och dess naturvärden, vad som kan skada eller påverka naturvärdena samt vad som krävs för att de ska finnas kvar. Planen ska också underlätta vid tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Bevarandeplaner utarbetas och fastställs av Länsstyrelsen som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Planen kan dock revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras; den sägs vara ett "*levande dokument*". Det är därför aldrig för sent att bidra med kunskap och synpunkter, kontakta gärna Länsstyrelsen. När bevarandeplanen ändras medför det att den måste fastställas på nytt. Markägare och andra berörda ges då nytt tillfälle att lämna synpunkter om ändringarna är av betydelse.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada Natura 2000-områdenas värden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det gäller även åtgärder utanför Natura 2000-området (regleras av miljöbalken). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena i ett område bör man samråda med länsstyrelsen innan man påbörjar en åtgärd. Om det rör sig om en skogsbruksåtgärd ska istället samråd hållas med skogsvårdsstyrelsen innan en åtgärd påbörjas.

Mer information

Länsstyrelsen - www.o.lst.se - Telefon 031-60 50 00 vx. - E-post: natura2000@o.lst.se

Skogsvårdsstyrelsen - www.svo.se - Telefon 033-17 73 30 vx. - E-post: svs@svsvg.svo.se

Naturvårdsverket - www.naturvardsverket.se

Om lagstiftningen som Natura 2000 bygger på

Ett Natura 2000-områdes juridiska status bestäms av flera paragrafer i miljöbalken. Förutom bestämmelser om områdesskydd och tillståndsprövning enligt 7 kap. miljöbalken är Natura 2000-områden även riksintresseområden enligt 4 kap. 1 och 8 §§ i miljöbalken, vilket innebär att Natura 2000-bestämmelserna får en tydlig koppling till en rad andra lagar som rör markanvändning. Bestämmelser som rör miljökonsekvensbeskrivningar (MKB), tillsyn och ersättningsfrågor m.m. i Natura 2000-områden finns även i miljöbalkens kapitel 6:1 och 7, 11:9, 17:3, 19:2, 21:7, 29:4 och 31:4 och 5 kap. MB samt i förordningen om områdesskydd (1998:1252).

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturvårdsenheten
Maria Johansson

BEVARANDEPLAN Diarienummer:
Fastställt 511-21024-2005
2005-08-15

Enligt sändlista

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0540101 Gamla Ekudden

Kommun: Mariestad Områdets totala areal: 26 ha

Områdestyp: pSCI Biogeografisk region: Boreal

Naturtyper och arter som måste bevaras i området:

- 3130 - Oligo-mesotrofa sjöar med strandpryl, braxengräslandsvegetation på exponerade stränder
- 6410 - Fuktängar med blåttåtel eller starr
- 9070 - Trädklädd betesmark
- 91E0 - Svämlövskog*

Bevarandeplanen behöver uppdateras!

Enligt nuvarande kunskap om området vet vi att

även följande naturtyper finns:

3150 - Naturligt näringsrika sjöar

följande naturtyper inte finns eller inte har naturtypsstatus:

3130 - Ävjestrandssjöar

91E0 - Svämlövskog

Utvecklingsmark till ytterligare naturtyper kan finnas. Detta är viktigt att ta hänsyn till.

Bevarandesyfte

Syftet med Natura 2000-området är att de naturtyper och arter som finns i området (se förteckningen) ska bevaras långsiktigt. Varje naturtyp och art ska bidra till att upprätthålla s.k. gynnsam bevarandestatus inom sin biogeografiska region. Det här området utgör därför en viktig del i det ekologiska nätverk av områden som Natura 2000 bygger på.

De främsta syftena är att bevara värdena knutna till de grova ekarna och fuktängarna som är en viktig fågellokal.

Regeringen fattade beslut om att föreslå området till Natura 2000-nätverket i januari 1997.

Beskrivning av området

Ekudden utgörs av en flack udde i Vänern, som i öster begränsas av Tidans utlopp i sjön. Den del av udden som ingår i Natura 2000-området är skyddad som kommunalt naturreservat. Den betas med nötkreatur och är bevuxen med ett blandbestånd av ek och al, med inslag av bland annat björk och tall. Flera av ekarna är mycket grova och har hög ålder och därmed ett stort naturvärde. De långgrunda stränderna är viktiga rastlokaler för fåglar, framför allt vadare. Även en bit av Vänern ingår i Natura 2000-området. Vänern är reglerad och vattenståndsvariationen är ganska stor (ca 1,3m), vilket är negativt för fåglarna som häckar på strandängarna. Området har restaurerats under vintern 2002-2003, dels för att friställa och gynna äldre ekar, dels för att återskapa större arealer öppna strandängar (de var tidigare kraftigt igenvuxna med vass). På före detta åkermarker söder om området har betade våtmarker återskapats för att gynna

fågellivet. I närheten av området finns flera partier med igenvuxna före detta hagmarker ganska rika på ek. Det är viktigt att även dessa ekområden bevaras, för att gynna de arter som är knutna till förekomsten av äldre ekar. Området är ett viktigt rekreationsområde för de boende i Mariestad.

Bevarandemål

Målet är att arealerna trädbevuxen hagmark och fuktäng ska bibehållas eller öka. De arter som är knutna till dessa miljöer och Vätern ska ha långsiktigt hållbara populationer. Exempel på uppföljningsbara bevarandemål beskrivs under respektive naturtyp och art. Vilka av dessa mål som kommer att användas i området bestäms när kompletterande inventeringar genomförs. Då kommer även koder som x, y och liknande att ersättas med siffror och arter.

Markägareförhållanden

Ägs av kommunen.

Vad kan påverka negativt

Upphört bete skulle påverka områdets naturtyper negativt, liksom näringstillförsel och förändrad hydrologi. Se även respektive naturtyp.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

Området är även skyddat som kommunalt naturreservat.

Artförekomsten i ekarna bör inventeras.

Floran och faunan knutna till ekarna i området är beroende av att även ekområdena i närheten bevaras. Dessa ekar bör därför inte avverkas i samband med t ex anläggning av ny bebyggelse, de bör heller inte tillåtas bli inväxta i tät skog, då det minskar ekarnas livslängd. Döda ekstammar bör också sparas.

Skötsel: Området betas i dagsläget av nötkreatur. För gynnsam bevarandestatus ska upprätthållas krävs att området även i framtiden betas årligen. Ett förstärkt betestryck behövs i de nyrestaureerade strandängarna. Även underhållsröjning av sly- och vassåterväxt, efter de röjningar som genomfördes vintern 2002-2003, behövs.

Bevarandestatus

Bevarandestatusen får bedömas efter basinventeringen.

Uppföljning av naturtyper och arter

De i bevarandeplanen angivna målen ska följas upp.

Bevarandemålen följs upp med olika tidsintervall beroende på vilken naturtyp eller art som berörs. Naturtyper som inte kräver skötsel följs upp stickprovsvis med glea tidsintervall liksom arter som till exempel förekommer på många lokaler eller som inte är hotade i så hög grad. Områden som vid basinventeringen inte konstateras ha gynnsam bevarandestatus följs upp regelbundet tills gynnsam bevarandestatus uppnåtts. Samtliga områden ska följas upp om de

innehåller arter och naturtyper som är sällsynta, särskilt viktiga för biologisk mångfald eller kräver regelbunden skötsel.

Dokumentation

Hultengren, S; Pleijel, H & Holmer, M. 1997. Ekjättar- historia, naturvärden och vård.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Lövkogsinventeringen i Mariestads kommun.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1993. Skötselplan och beslut för naturreservatet Gamla Ekudden. Beslut 1993-02-08.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1991. Våtmarker i Skaraborgs län. Del 2. Medd. 2/91.

Mariestads kommun. 2004. Maria Wallberg. Botanisk inventering av strandängarna vid Ekudden, Mariestads kommun.

Åberg, S & Hjalmarsson, S. Tegel ängen 2002. (opublicerad)

Artdatabankens hemsida.

Naturtyper, djur- och växtarter som speciellt måste bevaras i området

3130 Oligo-mesotrofa sjöar med strandpryl, braxengräs eller annuell vegetation på exponerade stränder

Beskrivning: Generellt sett utgörs naturtypen av näringsfattiga eller svagt näringsrika sjöar med förekomst av flacka, ibland betespräglade, stränder och grunda bottnar. Vattenvegetationen på de grunda bottenarna består av perenn kortskottsvegetation och på blottlagda stränder och bottnar förekommer lågvuxen annuell pionjär-vegetation. Sjöhabitatet omfattar stranden upp till medelhögvattenlinjen.

Till naturtypen räknas den flik av Vänern som ingår i området samt de grunda stränderna. De grunda stränderna är svagt betade. Naturtypen är känslig för igenväxning av strandzonen, förändrad hydrologi och konkurrens från främmande arter.

Bevarandemål: Areal
-Arealen av naturtypen ska vara minst x (2) hektar.

Struktur och funktion
-Medelvärde för totalfosforhalten får högst vara x (25) µg/l (tillståndsklass 2).
-pH-värdet får inte vara lägre än 6,2 (Tillståndsklass 3).
-Vattenfärgen får högst ha en absorbans på x (0,12) Abs f400/5 eller ett färgtal på högst 60mgPt/l (Tillståndsklass 3).
-Sikt djupet ska vara större än 3 meter (sikt djupet får givetvis vara lägre på de ställen där sjön är grundare än 3 meter).
-Vass och flytbladsvegetation får högst täcka x% av vattenytan.
-Vattenståndsvariationerna ska vara mindre än 1,5 m.

Typiska arter
-Förekomsten av typiska kärlväxtarter ska bibehållas eller öka. Därför ska minst 2 av de typiska kärlväxtarterna y och z förekomma i minst x% av provytorna.
-Förekomsten av typiska fiskarter ska vara minst x, y... eller öka.

Negativ påverkan: -Förändrad hydrologi i Vänern med ännu större vattenståndsvariationer.
-Inplantering av främmande vattenlevande arter.
-Ökad kväve- och fosforbelastning på Vänern, från t.ex. avlopp, jordbruk och industrier.
-Upphört bete med igenväxning av strandzonen som följd.

Bevarandeåtgärder: Bevarandeåtgärderna för naturtypen är de som beskrivits för området som helhet.

Bevarandestatus: Bevarandestatusen får bedömas efter basinventeringen.

Uppföljning: Se tillsvi vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

6410 Fuktängar med blååtätel eller starr

Beskrivning: NGenerellt sett utgörs naturtypen av hävdpräglade fuktängar med blååtätel eller starr. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet, men kan vara stadd i igenväxning. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30 %. Hävdgynnade arter skall finnas. Två undertyper finns:
6410 a) Fuktängar på neutrala till alkaliska, kalkrika jordar med ett varierande vatteninnehåll, ofta relativt artrika. Här ingår bl.a. ”kalkfuktängen”.
6410 b) Fuktängar på surare jordar, ibland torvrika, med blååtätel, tåg- och starrarter. Typen varierar beroende på hävd och hävdintensitet.

Naturtypen är känslig för igenväxning, förändrad hydrologi och näringstillförsel som t.ex. ett ökat kvävenedfall. De betade öppna strandängarna på Gamla Ekudden räknas till den här naturtypen. Här finns bl.a. strandbräsma som är rödlistad som sårbar.

Bevarandemål: Areal
-Arealen fuktängar med blååtätel eller starr ska vara minst x (1) hektar eller öka inom området.

Struktur och funktion
-Minst 95 % av arealen ska vara väl hävdad varje år vid vegetationsperiodens slut (med ”väl hävdad” menas som regel att hävden varit så god att ingen skadlig ansamling av förna skett).
-Negativa indikatorarter ska förekomma med mindre än 5 % täckning eller frekvens (negativa indikatorarter är hundkex, brännässla, åkertistel, krusskräppa samt blommande exemplar av grenrör, rörflen och älgört).
-Minst x % av vattenstranden ska vara blå bård. Storvuxna igenväxningsindikatorer ska inte förekomma i täta bestånd större än 10 m² (storvuxna igenväxningsindikatorer är vass, rörflen, jättegroe, kaveldun eller sjösäv).
-Naturtypen är som regel busk- och trädfri. Enadst enstaka träd får finnas. Vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma (det vill säga träd och buskar som kunnat etablera sig på grund av att hävden blivit för svag).

Typiska arter
-Förekomsten av typiska kärlväxter ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av de typiska kärlväxterarna ska förekomma i minst y % av provytorna.
-Förekomsten av typiska fågelarter ska bibehållas eller öka. Minst x stycken häckande par av de typiska fågelarterna tofsvipa, gulärta, z ska förekomma i naturtypen.

Negativ påverkan: -Uteblivet bete och igenväxning.
-Eftersom naturtypen är känslig för näringstillförsel skulle kalkning och indirekt näringstillförsel som t.ex stödutfodring av betesdjuren, sambete med gödslad vall eller bete efter vegetationsperiodens slut påverka negativt. Vinterbete kan även ge trampskador på marken.
-Eventuell avmaskning av betesdjuren med avmaskningsmedel som innehåller avermectin skulle påverka den dynglevande insektsfaunan negativt.

Åtgärder som skulle påverka negativt men som regleras i reservatsföreskrifterna:
-Gödsling
-Ingrepp som förstör naturtypen. Det skulle t.ex. kunna vara grävning, upplag, dikning, vägbyggen, husbyggen, granplantering.

Bevarandeåtgärder: Se bevarandeåtgärderna för området som helhet.

Bevarandestatus: Bevarandestatusen får bedömas efter basinventeringen.

Uppföljning:

Se tillsvidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

9070 Trädklädd betesmark

Beskrivning:

Generellt sett förekommer naturtypen på fastmark och är torr-blöt och näringsfattig-näringsrik. Träd- och buskskiktets krontäckningsgrad är 30-100% och utgörs av inhemska trädslag. Naturtypen inkluderar betade trädklädda hagmarker och betad skog. Naturtypen ska ha en lång hävdkontinuitet så väl som trädkontinuitet och inslag av gamla träd ska finnas. Bete förekommer normalt i naturtypen. Området ska hysa en från naturvårdssynpunkt värdefull artstock knuten till betespåverkan i fältskiktet och/eller till solbelysta hagmarksträd. Värden knutna till beteshävd finns kvar. Artsammansättningen varierar beroende på geografisk belägenhet och markens produktionsförmåga. I hagmarkerna dominerar lövträd, ofta ek och björk men även lind, ask och i vissa fall tall förekommer. I den betade skogen dominerar oftast barrträd och björk, i södra Sverige även ek/bok. Trädklädda betesmarker med grova solbelysta lövträd är särskilt värdefulla eftersom träden i regel är artrika för fler organismgrupper. I de fall betad skog finns på kalkmark har den ofta en rik marksvampflora som är hävdgynnad. Antalet rödlistade arter som är knutna till naturtypen är högt. Finns det gott om död ved kan även ett stort antal rödlistade arter knutna till sådana substrat finnas i naturtypen. Områden med något lägre krontäckningsgrad än 30% och med mycket höga naturvärden knutna till naturtypen och dess grova lövträd kan klassas som trädklädd betesmark.

Naturtypen utgörs på Gamla Ekudden av ekhagmarker, som i fuktigare partier har stora inslag av medelålders al. De största naturvärdena är knutna till ekarna. Grova hagmarksträd, i synnerhet vidkroniga ekar, som står ljusöppet myllrar av liv. En uppskattning har gjorts att generellt finns i Sverige omkring 400-500 lav- moss- och svamparter som lever på ekar och 800-900 olika insektsarter. Eftersom de flesta av dessa arter är beroende av att ekarna står ljusöppet, är naturtypen känslig för igenväxning. Även den hävdgynnade kärlväxtfloran är beroende av ljus. Det är nödvändigt att det finns träd i olika åldrar så att det finns träd som tar vid när de gamla försvinner. Därför är naturtypen känslig för bruten kontinuitet i trädskiktet. Naturtypen är också känslig för tillförsel av näringsämnen eftersom det skadar de hävdgynnade kärlväxterna. Naturtypens lavar och mossor är känsliga för luftföroreningar. På Gamla Ekudden finns flera rödlistade arter som fransig ockraporing, blekticka och oxtungssvamp. Tidigare har även den akut hotade stäppjordstjärnan funnits här. Floran och faunan knutna till ekarna i området är beroende av att även ekområdena i närheten bevaras.

Bevarandemål:

Areal

-Arealen trädklädda betesmarker ska vara minst x(13) ha eller öka inom området.

Struktur och funktion

Minst 95 % av arealen ska vara väl avbetad varje år vid vegetationsperiodens slut (med "väl avbetad" menas som regel att betet varit så hårt att ingen skadlig ansamling av förna skett). Lövförna ska inte ha en täckningsgrad på mer än 5%

-Negativa indikatorarter ska förekomma med mindre än 5% täckning eller frekvens (Negativa indikatorarter är; hundkex, brännässla, åkertistel, krusskräppa, örnbräken, blåbär, lingon samt grenrör och hässlebrodd).

-Krontäckning av träd och buskar som vuxit upp i välhävda landskap ska vara mellan x % och y % (30-50%). Vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma (d.v.s. träd och buskar som kunnat etablera sig på grund av att hävden blivit för svag).

-I naturtypen ska det finnas minst x stycken grova och x stycken ihåliga lövträd.

Typiska arter

-Förekomsten av typiska kärlväxter ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av de typiska kärlväxterterna (stagg, gökärt, liten blåklocka) ska förekomma i minst y % av provytorna.

-Förekomsten av typiska lavararter ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av de typiska lavarterna sotlav, gulpudrad spiklav ska förekomma i minst y % av provytorna.

Negativ påverkan:

-Uteblivet bete och igenväxning kring de grova ekarna och ökad beskuggning av fältskiktet.

-Eftersom naturtypen är känslig för näringstillförsel skulle kalkning påverka negativt, men även indirekt näringstillförsel som t.ex stödutfodring av betesdjuren, sambete med gödslad vall eller bete efter vegetationsperiodens slut skulle påverka negativt. Vinterbete kan även ge trampsador på marken.

-Eventuell avmaskning av betesdjuren med avmaskningsmedel som innehåller avermectin skulle påverka den dynglevande insektsfaunan negativt.

Åtgärder som skulle påverka negativt men som regleras i reservatsföreskrifterna:

-Gödsling

-Avverkning av grova ekar eller andra grova eller döda hagmarksträd.

-Ingrepp som förstör naturtypen. Det skulle t.ex. kunna vara grävning, upplag, vägbyggen, husbyggen, granplantering.

Bevarandeåtgärder:

Se bevarandeåtgärderna för området som helhet.

Bevarandestatus:

Bevarandestatusen får bedömas efter basinventeringen.

Uppföljning:

Se tillsvidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

91E0 Svämlövskog*

Beskrivning: Naturtypen finns inte i området, eftersom alskogen ej är regelbundet översvämmad. Marken är också kraftigt utdikad.

Bevarandemål:

Negativ påverkan:

Bevarandeåtgärder:

Bevarandestatus:

Uppföljning:
